

**СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ У РОЗВИТКУ І
ФУНКЦІОНУВАННІ ЗАРУБІЖНИХ ІННОВАЦІЙНИХ
КЛАСТЕРІВ, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ**

Статтю присвячено узагальненню та систематизації провідного зарубіжного досвіду в сфері кластеризації. Проведено аналіз позитивної динаміки та здійснена оцінка ефективності діяльності інноваційних кластерів провідних країн світу, з метою залучення найкращих елементів зарубіжної інноваційної практики для динамізації та поглиблення кластеризації в Україні і зміцнення економічної складової безпеки держави.

This article is devoted to generalization and systematization of the leading foreign experience in clustering. The analysis of positive dynamics and made evaluating the effectiveness of innovation clusters leading countries in order to attract the best foreign elements for innovative practice dynamism and deepening clustering in Ukraine and strengthen the economic component of security.

Ключові слова: інновації, кластер, кластерні стратегії, кластерна політика, інноваційні кластери.

В умовах глобалізації і стрімкого реформування існуючого суспільства ключовою стратегією державної політики стає перехід до інноваційного шляху розвитку країни на основі обраних пріоритетів. Інновації залишаються найефективнішим засобом забезпечення конкурентоспроможності будь-якого типу підприємства в умовах ринку незалежно від форми власності та галузевої приналежності. У нестабільному зовнішньому середовищі підприємства повинні спрямовувати свої зусилля на утримання конкурентної позиції на ринку. За таких умов керівництво підприємств змушене постійно шукати нові, більш ефективні методи господарювання, відшукувати наявні резерви розвитку, знаходити нові ринки

© Науменко Н. С. – к.е.н., доцент Східноєвропейського національного університету імені Л. Українки

збуту продукції, а також постійно працювати над розробкою та впровадженням інноваційної продукції, що зможе забезпечити виживання підприємства в умовах конкурентної боротьби.

У теперішній час особливої актуальності набуває процес науково-виробничої інтеграції підприємств, одним з найбільш ефективних шляхів якої є використання кластерного підходу. Економічна кластеризація є чинником об'єктивного розвитку ринкових систем. Успішне функціонування кластерів є передумовою і важелем підвищення продуктивності праці та результативності підприємницької діяльності економічних суб'єктів на макро-, мезо- і мікрорівнях.

У вітчизняній науковій літературі питання розвитку і функціонування кластерів в умовах ринкової економіки та дослідження виробничих відносин, які виникають у процесі поглиблення суспільного поділу праці на мікро-, мезо- і макрорівнях знайшли відображення в чисельних працях В. Базилевича, З. Варналія, М. Войнаренка, Я. Жаліла, Б. Кваснюка, Д. Лук'я-ненка, І. Михасюка, А. Мокія, С. Мочерного, С. Соколенка, А. Філіпенка та ін. Ця проблематика розглядається і в дослідженнях багатьох зарубіжних авторів, зокрема, в працях В. Бандурина, М. Портера, В. Прайса, Д. Радеби, А. Ругмана, П. Самуельсона, Дж. Сороса та інших.

Мета даної статті полягає у всебічному аналізі показників динаміки та оцінці ефективності діяльності іноземних кластерів. Разом з тим, окрема увага у даному науковому дослідженні, приділена висвітленню досвіду функціонування зарубіжних інноваційних кластерів, які є не лише невід'ємною частиною зростання національної економіки багатьох розвинених країн, але і осередками, що сприяють зміцненню економічного добробуту цілих регіонів.

Нині одним з найбільш ефективних і перспективних напрямків розвитку сучасної економіки є виробнича кооперація. У світовій господарській практиці виробнича кооперація реалізується, в основному, через створення та функціонування кластерів – об'єднань виробничих компаній, науково-дослідних та освітніх установ, постачальників обладнання та послуг, часто географічно розташованих в безпосередній близькості один від одного і працюючих спільно

з метою отримання конкурентних переваг, створення наукомісткої та високотехнологічної продукції.

Кластерні стратегії як чинник активізації економічного розвитку є характерною ознакою сучасного стану управління економічними процесами в адміністративно-територіальних утвореннях. Формування кластерів відбувається як в промислово-розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. Такі інтегровані структури можуть формуватися на національному, регіональному, муніципальному рівнях, ядром яких виступають університети або групи науково-дослідних і наукових структур. Кластери визнано однією з найефективніших виробничих систем епохи глобалізації і сучасна наука – економіка знань (Knowledge Economy) орієнтується на пріоритетність їх розвитку [1, с. 17].

У США було розроблено програму стратегічного партнерства для економічного розвитку. Передумовою виникнення кластерів у цій країні стало зосередження провідних університетів, наукових центрів та малих спеціалізованих підприємств на відносно невеликих територіях. Яскравим прикладом об'єднань підприємств, що досягли вражаючих успіхів, поєднавши переваги співробітництва виробників продукції, досягнень науки та підтримки владних структур окремих територій, є Силіконова Долина у штаті Каліфорнія. Кластер характеризується значною кількістю високотехнологічних компаній, які спеціалізуються на виробництві комп'ютерів та їх складових, програмного забезпечення, пристроїв мобільного зв'язку, біотехнологій тощо. Сучасна Силіконова долина вийшла за межі своїх початкових кордонів. У Долині налічується 30 міст і 5 університетів, серед яких провідним залишається Стенфорд. Силіконова Долина стала світовою колицею високих технологій. У Долині, що займає площу близько 4 тис. кв. км, проживає 2,5 млн. чоловік.

Силіконова Долина є лідером серед інноваційних кластерів в США. На неї припадає 52% здійснених та запатентованих винаходів, наступним йде фармацевтичний кластер Південної Каліфорнії, кластер Schine Computer (Нью-Йорк), Долина Олбані (кластер нанотехнологій, Орегон), кластер з виробництва сільськогосподарського обладнання (Іллінойс), на які припадає 28% та інші (Вашингтон, Коннектикут, Техас, Індіана, Меріленд, Вірджинія, Нью-Джерсі і Пенсільванія) – 20% [2].

Зайнятість населення в кластері станом на 2013 р. становила 1,41 млн. чол., що на 3,2% більше ніж у 2012 р. (таблиця 1). Таке зростання перевищило не лише попередній 2012 р., а й докризовий 2007, який характеризувався загальною чисельністю зайнятих в кількості 1,38 млн. чол. Незначне збільшення рівня зайнятості було зафіксоване і в період з 2007 р. по 2008 р. на 0,8%. Складним періодом для Силіконової Долини були 2009–2010 рр., де рівень зайнятості знизився на 6,3% (84,538 тис. чол.) і 1,3% (16,617 тис. чол.) відповідно. Таке різке падіння зумовлене зменшенням ділової активності підприємств в кластері. Але починаючи з 2011р. зайнятість населення в Долині почала зростати, спочатку на 2,5% та на 2,8% у 2012 р., що в підсумку склало загальну кількість 1,36 млн. чол. зайнятих.

Таблиця 1

**Зайнятість населення у Силіконовій Долині
за 2007–2013 рр.**

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Зайнятість населення (мил. чол.)	1 385 809	1 397 293	1 308 755	1 292 138	1 325 064	1 362 147	1 406 005
Зростання/зменшення рівня зайнятості у %	+ 1,9	+ 0,8	- 6,3%	- 1,3%	+ 2,5%	+ 2,8%	+ 3,2%

Джерело: [3].

Політика доходів, що здійснюється підприємствами Силіконової Долини, являє собою важливу складову економічної політики кластера, оскільки показники доходів населення є характерною рисою рівня життя та економічними параметрами підприємства. Так, станом на 2013 р. середній дохід на душу населення у Силіконовій Долині склав 73,561 тис. дол., що на 52,9% та 62,3% більше ніж в штаті Каліфорнія і США відповідно.

Динаміка зростання доходів у Силіконовій Долині характеризується нерівномірністю і різким зменшенням у 2009 р. до мінімального показника – 62,521 тис. дол., аналізованого періоду (таблиця 2). Таке падіння було зумовлене різким зменшенням рівня зайнятості та ділової активності підприємств в середині кластера. Найвищий показник середнього доходу на душу населення було зафіксовано в докризовому 2007 р., що склало 77,026 тис. дол. США. Починаючи з 2010 р. середній дохід в порівнянні з 2009 р. зріс на 3,03% та в подальшому показував тенденцію до зростання. Так, в період з 2011–2012 рр. рівень середнього доходу збільшився на 8,9% та становив 70,243 тис. дол.

Силіконова Долина є найбільшим технологічним центром в США, який налічує понад семи тисяч компаній різного розміру. Його розвиток характеризується щорічним збільшенням числа компаній, які фінансуються інвестиційними фондами та фірмами.

Таблиця 2
Середній дохід на душу населення у Силіконовій Долині за 2007 – 2013 роки

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Середній дохід на душу населення (тис. дол. США)	77,026	68,057	62,521	64,421	68,198	70,243	73,561
Збільшення/зменшення рівня середнього доходу у %	+ 2,6	- 5,5	- 8,1	+ 3,03	+ 5,9	+ 3	+ 4,7

Джерело: [2].

Так, за даними Федерального Комітету економічної статистики США в Долину у 2013 р. було залучено 77,3 млрд дол. венчурних інвестицій, що на 10,3% більше ніж в 2012 р., коли сума становила лише всього 70,1 млрд дол. США (таблиця 3). Важкими для підприємств Долини виявилися 2007 та 2010 роки, де венчурні вкладення зменшилися на 3,3% та 2,8% відповідно. Таке падіння зумовлене недостатньою активністю банків та інституційних інвесторів в кластері.

В основному найбільша частина залучених венчурних коштів припадає на наступні галузі: програмного забезпечення, біотехнології, енергетики, медичної апаратури та техніки, напівпровідників. Особливої уваги, заслуговує галузь програмного забезпечення. Так, венчурні інвестиції в 2013 р. сягнули до рівня 33,7 млрд дол. США, що становить майже 44% всіх залучених інвестицій в Силіконову Долину. Хоча в період з 2007–2010 динаміка залучення венчурних інвестицій характеризувалася повільним зростанням. Різке збільшення венчурних інвестицій у 2011 р. на 32,7% (21,1 млрд дол. США) в порівнянні з 2010 р., зумовлене розробкою та впровадженням у виробництво новітніх програм провідних інноваційних компаній.

Таблиця 3

**Венчурне інвестування в Силіконовій Долині
за 2007–2013 роки**

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Венчурне інвестування (млрд дол. США)	67,2	69,4	71,5	69,5	70,9	70,1	77,3
Збільшення/зменшення рівня венчурних інвестицій у %	- 3,3	+ 3,2	+ 3,02	- 2,8	+ 2,01	- 1,1	+ 10,3

Джерело: [2].

Загалом функціонування Силіконової Долини здійснюється на високому рівні. Частка ВВП США, виробленого у кластері, становить близько 13%. Рівень заробітної плати в кластері, на 55,7% вище, ніж в середньому по країні.

Кластерний підхід до аналізу структури економіки став виключно популярним у Фінляндії після того, як він вперше був використаний для розробки промислової політики країни в 1991–1993 роках. У Фінляндії було створено Національну промислову стратегію, що дозволила здійснити перехід від макроекономічного регулювання до промислової та технологічно конкурентної політики, яка ґрунтується на концепції розвитку кластерів. У Фінляндії повністю кластеризована економіка. За даними Міністерства зайнятості та економіки Фінляндії (МЗЕ), в даний час в інноваційній

сфері виділяється ряд основних областей: інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ); лісопереробка; металургія і машинобудування; біотехнологія, медицина і охорона здоров'я; енергетика, енергоефективність та енергозбереження; захист навколишнього середовища [4].

Яскравим прикладом Фінляндії є кластер інформаційно-комунікаційних технологій, який розташований в регіоні Тампере. Тампере являється визначним міжнародним центром експертизи в сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Університети, дослідні центри та науково-дослідні компанії, що працюють в даній сфері є першопрохідцями в застосуванні нових інформаційно-комунікаційних технологій у різних сферах бізнесу. Кластер, що в Тампере формує в країні потужне, універсальне та динамічне бізнес-середовище. Протягом тривалого часу кластер сприяв появі великої кількості інноваційних продуктів світового рівня: наприклад, електромеханічна плівка; телефонний зв'язок стандарту NMT, GSM; цифрове рентгенівське зображення; автоматичне спорядження мін; туманний екран; банкомат АТМ; перший комунікатор Nokia 9000 та ін.

В кластері налічується більше 1 тисячі компаній, провідними з яких є: Nokia – найбільший центр досліджень та розробок мобільних телефонів; Tieto – найбільша скандинавська ІТ-компанія, котра надає послуги повного життєвого циклу інтернет технологій для приватного та державного сектору; CGI – одна з провідних компаній світу, яка надає послуги щодо інформаційних технологій та бізнес-процесам; Telia Sonera – одна з перших компаній в сфері телефонного зв'язку; Solteq – компанія, яка надає програмні послуги, пропонує послуги оперативного управління та фінансового контролю, розроблених спеціально для комерційних, логістичних, промислових та державних суб'єктів; Qualcomm Atheros – провідний постачальник безпроводних та провідних технологій для ринку мобільних телефонів, мереж, комп'ютерів та побутової техніки [5].

На науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки в кластері витрачається близько 1,5 млрд дол. щорічно. Зайнятість населення в кластері у 2013 р. становила 37,6 тис. чол., що перевищило показники докризового 2007 р. Різке скорочення чисельності зайнятих відбулося протягом 2008–

2009 років, спочатку на 4,6%, а потім на 1,7%. Таке скорочення зумовлене впливом світової економічної кризи, що призвела до повільного розвитку бізнесу та споживчого ринку. В період з 2010 по 2013 рік рівень зайнятості свідчив про тенденцію до зростання. Так у 2010 р. рівень зріс на 3,2%, а в 2011 р. ще на 0,6%, що склало загальну кількість зайнятих 35,1 тис. чол. (таблиця 4).

Таблиця 4

**Зайнятість населення в ІКТ кластері (Тампере)
за 2007–2013 роки**

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Зайнятість населення (тис. чол.)	36,158	34,512	33,918	34,991	35,196	36,006	37,655
Збільшення/зменшення рівня зайнятості у %	-	- 4,6	- 1,7	+ 3,2	+ 0,6	+ 2,3	+ 4,4

Джерело: [6].

Особливе місце ІКТ кластер займає в експорті Фінляндії. Так у 2013 р. обсяг експорту ІКТ товарів і послуг становив 15,2% (11,92 млрд дол. США) всього експорту країни. Провідними товарами є комп'ютери та периферія, електронні обладнання та послуги сфери телекомунікацій. Великих обсягів експорту кластер досяг і в 2007 р., додавши 14,34 млрд дол., до загального обсягу країни (таблиця 5). У 2008 р. відбулося скорочення обсягу експорту товарів та послуг на 0,7%. Зростання обсягу експорту ІКТ товарів та послуг відновилося після різкого падіння на 4,2% у 2009 р.

Таблиця 5

**Експорт товарів та послуг ІКТ кластера
за 2007–2013 роки**

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Загальний обсяг експорту Фінляндії (млрд дол. США)	91,96	91,81	63,08	73,41	79,59	79,48	78,39
Обсяг експорту ІКТ кластера (млрд дол. США)	14,34	13,68	6,75	8,52	10,74	11,21	11,92
Обсяг експорту ІКТ кластера від загального обсягу країни у %	15,6	14,9	10,7	11,6	13,5	14,1	15,2

Джерело: [6].

У 2010 році в ІКТ кластері прослідковувалася активізація ділової активності, що в результаті призвело до збільшення реалізації товарів і послуг на зовнішніх ринках на суму 8,52 млрд. дол. США. Значне збільшення обсягів експорту відбувалося у 2011 та 2012 роках, що призвело до зростання на 1,9% та на 0,6% відповідно. В результаті, станом на 2012 р. ІКТ кластер (Тампере) формував 14,1% загального експорту Фінляндії.

У реалізації концепції інноваційного розвитку нідерландської економіки, сформульованої в національній «Інноваційної платформі» істотну роль грає кластерний підхід, що дозволяє найбільш оптимальним чином реалізовувати конкурентні переваги окремих регіонів, високотехнологічних галузей і наукових центрів. Нині у Нідерландах діють двадцять мегакластерів: складальні, хімічні галузі, енергетика, агропромисловий комплекс, будівництво, засоби масової інформації, охорона здоров'я, комерційні та некомерційні обслуговуючі види діяльності, транспорт.

Найвідомішим та найефективнішим високотехнологічним регіоном, який об'єднує ряд інноваційних кластерів в Нідерландах, Німеччині та Бельгії є «Брейнпорт» (BRAINPORT), що є нині провідним центром високих технологій в Нідерландах і претендує на роль ключового високотехнологічного центру Європи.

«Брейнпорт» був сформований в результаті реалізації ідеї приватно-державного партнерства на території самого технологічно розвиненого регіону Нідерландів – південно-східній частині провінції Північний Брабант з центром в м. Ейндховен, генеруючого 17% національного ВВП. У його рамках об'єднані високотехнологічні потужності 21 муніципалітету, керованих Регіональним урядом Ейндховена.

В даний час «Брейнпорт» є високотехнологічним «локомотивом» нідерландської економіки. На його частку припадає 36% всіх інвестицій приватного бізнесу в секторі НДДКР. Підприємства «Брейнпорта» витрачають на цю сферу до 8 % регіонального ВВП, це значно перевищує середній показник по Нідерландам. На «Брейнпорт» припадає 52% всіх патентів країни та входить до трійки європейських лідерів за числом виданих патентів.

Протягом тривалого періоду часу зростання ВВП в регіоні більш ніж в два рази перевищує середній показник по країні.

Його частка в ВВП країни (14,5 %), перевищує показники будь-якого з регіонів Рандстата, включаючи Великий Амстердам (11,2 %), Утрехт (8,9 %), Гаагу (5,6%). Він охоплює територію з 400 тис. робочими місцями (з них 70 000 – у промисловості), на якій проживає 725 тис. чоловік. Станом на 2013 р. з 10 найбільших корпорацій Нідерландів, інвестують найбільші кошти в НДДКР, три з яких великі – «Philips», «ASML» і «NXP» – перебували на території «Брейнпорта» (1-е, 2-е і 4-е місця відповідно), а ще три розміщувалися на прилеглих територіях провінції Лімбург – «Akzo Nobel», «DSM» і (3-е та 6-е місця відповідно) [7].

Франція є взірцем застосування кластерної політики як змістовного інструмента промислової політики, тісно пов'язаного з політикою регіонального розвитку, забезпечує ефективну співпрацю між різними рівнями реалізації стратегій і програм розвитку. На даний момент у Франції функціонує 71 інноваційний кластер, які об'єднують університети, приватні компанії (80% з них – малі та середні) та науково-дослідні центри. Франція займає друге місце в Європі і четверте місце в світі по найбільшій кількості поданих патентних заявок.

Особливу динаміку в здійсненні експортних операцій та витрат на НДДКР показує аерокосмічний кластер в Тулузі. Він включає більш ніж 500 дочірніх компаній (у тому числі Airbus, EADS , Air France Industries і Dassault Aviation) на яких працює 130 тис. чоловік з яких близько 8,5 тис. дослідників.

У той час як переважна більшість кластерів у Франції втрачають світову частку експортного ринку, тоді як аерокосмічний кластер отримав 17% світової частки експорту за останні 10 років. Аерокосмічний кластер експортує 80% аерокосмічної продукції на суму 55 млрд дол. (в 15 разів більше, ніж виноробний кластер в Бордо) та займає більше 9% в загальній частці експорту Франції. Тулузький кластер являється найбільшим виробником комерційних літаків в світі, портфель замовлень перевищує 3400 одиниць, що в загальній складності означає завантаження виробництва на шість-сім років вперед. Поточний портфель замовлень становить солідні 546 млрд дол. Щомісяця в кластері виробляється в середньому 36 літаків. За даними Європейської обсерваторії кластерів витрати на НДДКР у

2013 р. склали 220 млн дол., 40% з яких інвестовано міжнародними фінансовими корпораціями [8].

Італія є добре відомим зразком формування кластерів на основі промислових агломерацій італійського типу, відомих як «промислові райони» (*distretti industriali*). Було виявлено, що фірми, які об'єднуються в такі райони, мають більш стабільно високу дохідність та більшу продуктивність, ніж аналогічні підприємства, що не відносяться до промислових районів. В Італії кластери становлять близько 30% загального рівня зайнятості та виробляють 90% якісної конкурентоспроможної продукції [9, с. 155].

Індустріальний район Ломбардія є найбільш розвиненим в Італії. За даними Національного інституту статистики Італії, ВВП провінції становить 520 млрд дол. (2013 р.) [10]. Провінція являється однією із трьох найбагатших регіонів Європи, з рівнем ВВП на душу населення на 30% більше ніж в інших провінціях Італії. В Ломбардії функціонує 10 кластерів за різним призначенням, але особливий внесок в розвиток регіону здійснює інформаційний та комунікаційно-технологічний кластер з центром в Мілані. Він об'єднує 5 університетів, 12 комерційних організацій та більше 300 компаній. Зайнятість населення від загальної кількості в Ломбардії складає 4,8% (207 тис. чоловік). Вклад кластера у ВВП провінції становить 28%.

Індустріальний район Torino Wireless являється другим прикладом ефективною регіональною та національною політики в сфері інновацій, з цілями: підтримання зростання добробуту компаній та сприяння інтеграції між дослідженнями, бізнесом та фінансами. Регіон виступає в якості моста між науковими (дослідницькими) центрами та підприємцями.

Провінцію Турин населяє 2,3 млн чоловік, з яких 23% припадає на кластерні структури. ВВП провінції у 2013 р. становило 92,3 млрд дол. Основу підприємницької діяльності складають: П'ємонтський інноваційний кластер (BioPmed, базується на виробництві біофармацевтичної продукції) та аерокосмічний кластер. На них припадає 23,4 млрд дол. експорту продукції. Основні напрями експорту: Європейський Союз (60,3%), інші країни Європи (12,8%), Азія (9,2%), Північна Америка (6,6%), Центральна і Південна Америка (6,8%), Африка (3,4%), інші (0,8%) [11].

У даний час Японія входить до числа світових лідерів за впровадженням новітніх технологічних розробок у промислове виробництво, при цьому в країні спостерігається тісна взаємодія між економічним і науково-технологічним розвитком. Японська економіка – яскравий приклад «економіки, заснованої на знаннях».

У Японії формування промислових кластерів стартувало в кінці 70-х рр., але активна фаза створення кластерів почалася в Японії з 2001 р. Донедавна кластерний розвиток здійснювався виключно за підтримки центрального уряду, але в даний час «центр ваги» перенесено на регіональну владу. З 2001 р. здійснюються 2 проекти розвитку промислових та інтелектуальних кластерів, які розроблялися з урахуванням зарубіжного досвіду, насамперед досвіду США, але мають відмінні риси.

Як і в США, кластери в Японії створюються для просування найбільш сучасних науково-технічних напрямів. У Японії до таких напрямів належать: розробка і виробництво великих інтегральних схем; нанотехнології; робототехніка; так звані «змішані галузі»: біовиробництво, екологічна та біоінформатика.

На відміну від США, де основна роль у створенні кластерів належить компаніям-лідерам, науковим центрам і університетам, які ініціюють та організують весь процес, в Японії вирішальна роль відводиться місцевим органам самоврядування (владі префектур і муніципалітетів) і компаніям. Слабким місцем японської інноваційної системи є роз'єднаність між учасниками інноваційного процесу – приватними компаніями, науково-дослідними, освітніми, державними установами, тому налагодження кооперації між цими акторами визнається першою з ключових завдань [12].

Успішний приклад, що демонструє особливості японської політики щодо розвитку кластерів, – «Долина Саппоро», одне з перших в Японії великих науково-виробничих об'єднань, яке «виросло» на острові Хоккайдо. Долина Саппоро об'єднує 354 ІТ компанії на яких зайнято 17 тис. чоловік. Обсяг продажів результатів діяльності компаній на 2013 р. становив 3,3 млрд дол. США.

Також в Японії кластери сконцентровані в економічних районах Канто (Токіо), Кінкі (Осака), Токай (Нагса). У них

сконцентровано 65% ВВП країни та залучаються 50% усіх інвестицій [13, с. 220].

Таким чином, ознакою передової економіки в країнах сучасного світу є створення і розвиток інноваційних кластерів, втілення відповідних програм кластеризації та проведення кластерної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях в якості інструментів розвитку тих чи інших місцевостей в економічному і соціальному аспектах. Міжнародний досвід показує можливості загального піднесення економік країн на принципово новий рівень і підвищення конкурентоспроможності саме за рахунок формування інноваційних кластерів.

Кластери відіграють провідну роль у стимулюванні як регіонального так і національного розвитку, збільшенні зайнятості, зростанні бюджетних доходів, залученні інвестицій. Компанії, що знаходяться в кластері, мають більш високі показники прибутку, продуктивності праці, обсягу продажів тощо. Наприклад, продуктивність праці підприємств, що входять в кластер, на 20–40% вище, ніж на аналогічних підприємствах, що не входять в кластер.

Отже, нині створення сучасних технологій може базуватися лише на основі інноваційної інтеграції шляхом формування і функціонування інноваційних кластерних об'єднань.

Бібліографія

1. Соколенко С. І. **Стратегії конкурентоспроможності економіки України на основі інтеграційних систем – кластерів.**

– С. : Видавництво ТОВ «Рібес», 2009. – 37 с.

2. **Federal Economic Statistics Advisory Committee [Електронний ресурс].** – Режим доступу:

<http://www.bls.gov/home.htm/>. Цитовано за версією сайту 11.04.2014.

3. **Silicon valley index [Електронний ресурс].** – режим доступу: <http://www.siliconvalleyindex.org/index.php/economy/>. Цитовано за версією сайту 11.04.2014.

4. Божидарник З.В. **Приклади ефективної реалізації кластерних рішень в світі [Електронний ресурс].** – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2013_3/5.pdf. Цитовано за версією сайту 11.04.2014

5. **Tampere Region EU Office [Електронний ресурс]**. – Режим доступу: <http://www.tampere-region.eu/in-english/mission-tasks/>. Цитовано за версією сайту 12.04.2014.

6. **Statistics Finland [Електронний ресурс]**. – Режим доступу: http://www.stat.fi/til/index_en.html. Цитовано за версією сайту 12.04.2014.

7. **Brainport Talent Centre [Електронний ресурс]**. – Режим доступу: <http://www.brainporttalentregion.com/about/brainport-talent-region/>. Цитовано за версією сайту 12.04.2014.

8. **Офіційний сайт Аерокосмічної Долини (Франція) [Електронний ресурс]**. – Режим доступу: <http://www.aerospace-valley.com/en>. Цитовано за версією сайту 15.04.2014.

9. Гнащук-Єфіменко Л.М. **Формування промислових кластерів як ефективний напрям розвитку економіки регіону** / Л. М. Гнащук-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 11 (101). – С. 151–158.

10. **Національний інститут статистики Італії [Електронний ресурс]**. – Режим доступу: <http://www.istat.it/en>. Цитовано за версією сайту 15.04.2014.

11. **Сайт провінції Турин [Електронний ресурс]**. – Режим доступу: <http://www.torinowireless.it/fo.international.visitors.php>. Цитовано за версією сайту 15.04.2014.

12. **Сайт європейсько-японського центру індустріальної кооперації [Електронний ресурс]**. – Режим доступу: <http://www.jetro.go.jp/invest>. Цитовано за версією сайту 15.04.2014.

13. Ковалёва Ю.Н. **Практические примеры функционирования кластеров в мире** / Ю. Н. Ковалёва, Н. В. Альшева // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 2. – С. 214–226.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І.